

z dnia 20 lutego 1997 r.

o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Ustawa określa stosunki między Państwem a gminami wyznaniowymi żydowskimi w Rzeczypospolitej Polskiej, zwanymi dalej „gminami żydowskimi”, oraz ich sytuację prawną i majątkową.

2. W sprawach odnoszących się do gmin żydowskich, nie uregulowanych w ustawie, stosuje się powszechnie obowiązujące przepisy prawa.

3. Wszelkie zmiany ustawy wymagają uprzedniej opinii zarządu Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich.

Art. 2. 1. Gminy żydowskie zrzeszają pełnoletnie osoby wyznania mojżeszowego, posiadające obywatelstwo polskie, zamieszkałe na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Gminy żydowskie tworzą Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, zwany dalej „Związkiem Gmin”.

Art. 3. 1. Gminy żydowskie swobodnie wykonują zasady wyznania mojżeszowego oraz zarządzają swoimi sprawami.

2. Gminy żydowskie rządzą się w swoich sprawach własnym prawem wewnętrznym, określającym w szczególności organizację gmin żydowskich, uchwa-

lanym przez walne zebranie Związku Gmin w porozumieniu z Radą Religijną Związku Gmin.

Art. 4. Gminy żydowskie oraz Związek Gmin są niezależne organizacyjnie od jakiegokolwiek zagranicznej władzy religijnej i świeckiej.

Rozdział 2

Osoby prawne i ich organy

Art. 5. 1. Osobowość prawną posiadają:

- 1) gminy żydowskie,
- 2) Związek Gmin.

2. Organami osób prawnych, o których mowa w ust. 1, są:

- 1) dla gminy żydowskiej — zarząd gminy,
- 2) dla Związku Gmin — zarząd Związku Gmin.

3. Do składania oświadczeń woli w imieniu osób prawnych, o których mowa w ust. 1, są uprawnieni działający łącznie dwaj członkowie zarządu, w tym przewodniczący.

Art. 6. Inne jednostki organizacyjne mogą, na wniosek zarządu Związku Gmin, uzyskać osobowość prawną w drodze rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Art. 7. 1. Tworzenie nowych gmin żydowskich oraz znoszenie lub przekształcanie już istniejących następuje w trybie przewidzianym w prawie wewnętrznym.

2. O faktach, o których mowa w ust. 1, zarząd Związku Gmin powiadamia niezwłocznie wojewodę właściwego ze względu na siedzibę gminy żydowskiej.

3. Nowo utworzone gminy żydowskie nabywają osobowość prawną z chwilą pisemnego powiadomienia właściwego wojewody. Odpis powiadomienia, z umieszczonym na nim potwierdzeniem odbioru, jest dowodem uzyskania osobowości prawnej.

4. Powiadomienie powinno zawierać informację o siedzibie gminy żydowskiej, jej zasięgu terytorialnym oraz wskazanie osób wchodzących w skład zarządu gminy.

5. Odpowiednio powiadamia się również:

- 1) Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji — w przypadku powołania lub odwołania osoby wchodzącej w skład zarządu Związku Gmin,
- 2) właściwego wojewodę — w przypadku powołania lub odwołania osoby wchodzącej w skład zarządu gminy.

Art. 8. Osoby prawne, o których mowa w art. 5 ust. 1, nie odpowiadają za zobowiązania innych osób prawnych.

Rozdział 3

Działalność gmin żydowskich

Art. 9. 1. Organizowanie i sprawowanie kultu publicznego oraz udzielanie posług religijnych podlega gminom żydowskim zgodnie z prawem wewnętrznym.

2. W celu realizacji prawa do sprawowania obrzędów i czynności rytualnych związanych z kultem religijnym, gminy żydowskie dbają o zaopatrzenie w koszerną żywność, o stołówki i łaźnie rytualne oraz o ubój rytualny.

Art. 10. Religijne uroczystości pogrzebowe i nabożeństwa żałobne mogą odbywać się na cmentarzach komunalnych przy zachowaniu obowiązujących przepisów porządkowych.

Art. 11. 1. Osoby należące do gmin żydowskich mają prawo do zwolnień od pracy lub nauki na czas obejmujący następujące święta religijne, nie będące dniami ustawowo wolnymi od pracy:

- 1) Nowy Rok — 2 dni,
- 2) Dzień Pojednania — 1 dzień,
- 3) Święto Szatasów — 2 dni,
- 4) Zgromadzenie Ósmego Dnia — 1 dzień,
- 5) Radość Tory — 1 dzień,
- 6) Pesach — 4 dni,
- 7) Szawuot — 2 dni.

2. Terminy świąt, o których mowa w ust. 1, określają się według kalendarza żydowskiego.

3. Osobom należącym do gmin żydowskich przysługuje prawo zwolnienia od pracy lub nauki na czas szabasu trwającego od zachodu słońca w piątek do zachodu słońca w sobotę oraz w święta, o których mowa w ust. 1, na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Art. 12. 1. Gminy żydowskie mają prawo do prowadzenia katechezy i nauczania religii na zasadach i w trybie przewidzianych w odrębnych przepisach.

2. Oceny z religii wystawiane przez gminy żydowskie są umieszczane na świadectwach wydawanych przez szkoły publiczne.

Art. 13. Gminy żydowskie mają prawo zakładać i prowadzić szkoły oraz inne placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo-wychowawcze na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Art. 14. Żołnierzom pełniącym czynną służbę wojskową zapewnia się możliwość uczestniczenia, poza terenem jednostek wojskowych, w nabożeństwach i czynnościach religijnych w dni świąteczne, jeżeli w miejscowości stacjonowania jednostki wojskowej

lub w jej pobliżu znajduje się synagoga lub dom modlitwy i jeżeli nie koliduje to z ważnymi obowiązkami służbowymi.

Art. 15. 1. Przepisy dotyczące odraczania zasadniczej służby wojskowej ze względu na odbywanie nauki mają zastosowanie również do osób uczących się w szkołach rabinackich w kraju i za granicą.

2. Rabini i podrabini są przenoszeni do rezerwy. Nie są oni powoływani do odbywania ćwiczeń wojskowych w czasie pokoju, z wyjątkiem przeszkolenia, za zgodą zarządu gminy żydowskiej, do pełnienia funkcji kapelana wojskowego.

3. W razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny, osoby, o których mowa w ust. 1 i 2, przeznaczają się, stosownie do potrzeb Sił Zbrojnych:

- 1) duchownych — do pełnienia funkcji kapelanów wojskowych,
- 2) osoby uczące się w szkołach rabinackich — do służby sanitarnej lub służby w obronie cywilnej.

4. W przypadku ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny właściwe organy wojskowe, w porozumieniu z zarządem Związku Gmin, zapewnią pozostawienie do duszpasterskiej obsługi ludności niezbędnej liczby duchownych spośród tych, którzy podlegają mobilizacji.

Art. 16. Duchowni, stosownie do przepisów prawa wewnętrznego, mogą udzielać posług religijnych współwyznawcom przebywającym w zakładach opiekuńczych i wychowawczych, zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej oraz w zakładach karnych.

Art. 17. 1. W oparciu o uchwały zarządu Związku Gmin i zarządów gmin żydowskich w celu prowadzenia zgodnej z ich misją działalności wyznaniowej, oświatowo-wychowawczej, charytatywno-opiekuńczej i społeczno-kulturalnej, w szczególności w zakresie zachowania dziedzictwa tradycji i kultury Żydów w Polsce oraz upowszechniania wiedzy o historii i zasadach religii mojżeszowej — mogą być tworzone organizacje wyznaniowe żydowskie.

2. Do organizacji wyznaniowych żydowskich w rozumieniu ustawy stosuje się przepisy prawa o stowarzyszeniach, z tym że:

- 1) zarządowi Związku Gmin lub gminy żydowskiej przysługuje prawo uchylecia uchwały, o której mowa w ust. 1, z równoczesnym wystąpieniem do sądu z wnioskiem o rozwiązanie stowarzyszenia,
- 2) wystąpienie do sądu o rozwiązanie stowarzyszenia przez organ właściwy w rozumieniu przepisów prawa o stowarzyszeniach następuje po zasięgnięciu opinii zarządu Związku Gmin,
- 3) w przypadku likwidacji organizacji wyznaniowej żydowskiej jej majątek przechodzi na własność Związku Gmin lub właściwej gminy żydowskiej.

Art. 18. Gminy żydowskie oraz inne osoby prawne, działające na podstawie ustawy, mogą prowadzić działalność charytatywną, a w szczególności zakłady wychowawcze, opiekuńcze i opieki zdrowotnej.

Art. 19. Nie pobiera się opłat za użytkowanie wieczyste gruntów oddanych na potrzeby zakładów charytatywno-opiekuńczych oraz placówek zajmujących się religijnym wychowaniem młodzieży.

Art. 20. 1. Związek Gmin ma prawo emitowania w publicznych środkach masowego przekazu nabożeństw oraz programów religijno-społecznych, religijno-moralnych i kulturalnych.

2. Sposób realizacji uprawnień, o których mowa w ust. 1, regulują porozumienia między właściwymi jednostkami publicznej radiofonii i telewizji a Związkiem Gmin.

Art. 21. Instytucje państwowe, samorządowe i wyznaniowe współdziałają w ochronie, konserwacji, udostępnianiu i upowszechnianiu zabytków architektury i sztuki oraz ich dokumentacji, muzeów i archiwów będących własnością gmin żydowskich, a także dzieł kultury i sztuki o motywach religijnych, na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Rozdział 4

Sprawy majątkowe

Art. 22. 1. Wyznaniowym żydowskim osobom prawnym, o których mowa w art. 5, przysługuje prawo nabywania, posiadania i zbywania mienia ruchomego i nieruchomości, nabywania i zbywania innych praw oraz swobodnego zarządzania swoim majątkiem.

2. Gminy żydowskie i Związek Gmin prawa, o których mowa w ust. 1, mogą realizować samodzielnie, a także przez utworzoną w tym celu fundację z udziałem innych krajowych osób prawnych i fizycznych oraz zagranicznych organizacji Żydów pochodzących z Polski i Światowej Żydowskiej Organizacji Restytucji (World Jewish Restitution Organisation).

Art. 23. 1. Cmentarze wyznaniowe żydowskie stanowiące własność gmin żydowskich lub Związku Gmin nie podlegają wywłaszczeniu.

2. Cmentarze stanowiące własność Skarbu Państwa albo jednostek samorządu terytorialnego, w stosunku do których wszczęto postępowanie, o którym mowa w art. 30, podlegają ochronie polegającej w szczególności na zakazie ich zbywania na rzecz osób trzecich oraz zakazie przeznaczania na inne cele.

Art. 24. W przypadku zniesienia gminy żydowskiej lub innej osoby prawnej utworzonej na mocy ustawy, jej majątek przechodzi na własność Związku Gmin.

Art. 25. 1. Majątek i przychody gmin żydowskich oraz Związku Gmin podlegają ogólnym przepisom podatkowym, z wyjątkami określonymi w ust. 2—5.

2. Gminy żydowskie i Związek Gmin są zwolnione od opodatkowania podatkiem od nieruchomości —

nieruchomości lub ich części przeznaczonych na cele niemieszkalne, z wyjątkiem części przeznaczonej na wykonywanie działalności gospodarczej.

3. Zwolnienie od podatku od nieruchomości obejmuje nieruchomości lub ich części przeznaczone na cele mieszkalne duchownych, jeżeli:

- 1) są one wpisane do rejestru zabytków,
- 2) służą jako internaty przy szkołach prowadzonych przez osoby prawne działające na podstawie ustawy,
- 3) znajdują się w budynkach stanowiących siedziby:
  - a) zarządu gmin żydowskich, które istniały w dniu wejścia w życie ustawy,
  - b) Związku Gmin.

4. Nabywanie i zbywanie rzeczy i praw majątkowych przez gminy żydowskie i Związek Gmin w drodze czynności prawnych oraz spadkobrania, zapisu i zasięgnięcia jest zwolnione od opłaty skarbowej, jeżeli ich przedmiotem są:

- 1) rzeczy i prawa nie przeznaczone do działalności gospodarczej,
- 2) sprowadzone z zagranicy maszyny, urządzenia i materiały poligraficzne oraz papier.

5. Nabywanie i zbywanie rzeczy oraz praw majątkowych, o których mowa w ust. 4, jest zwolnione od opłat sądowych, z wyłączeniem opłat kancelaryjnych.

Art. 26. Wolne od opłat celnych są przesyłane z zagranicy dla gmin żydowskich lub Związku Gmin dary:

- 1) przeznaczone na cele kultowe i rytualne, charytatywno-opiekuńcze i oświatowo-wychowawcze, z wyjątkiem wyrobów akcyzowych oraz samochodów osobowych,
- 2) maszyny, urządzenia i materiały poligraficzne oraz papier.

Art. 27. 1. Gminy żydowskie i Związek Gmin mają prawo do zbierania ofiar na cele religijne, działalność charytatywno-opiekuńczą, naukową, oświatowo-wychowawczą oraz na utrzymanie duchownych.

2. Zbiórki, o których mowa w ust. 1, nie wymagają zezwolenia terenowego organu rządowej administracji ogólnej, jeżeli odbywają się w obiektach kultu religijnego oraz w miejscach i okolicznościach zwyczajowo przyjętych i w sposób tradycyjnie ustalony.

Rozdział 5

Przepisy przejściowe i końcowe

Art. 28. 1. Istniejące w dniu wejścia w życie ustawy gminy żydowskie oraz Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich, działające na podstawie obowiązujących dotychczas przepisów, stają się z mocy prawa gmina-

mi żydowskimi i Związkiem Gmin w rozumieniu ustawy.

2. Wykaz gmin żydowskich, o których mowa w ust. 1, stanowi załącznik do ustawy.

Art. 29. 1. Nieruchomości lub ich części pozostające w dniu wejścia w życie ustawy we władaniu gmin żydowskich lub Związku Gmin stają się z mocy prawa ich własnością.

2. Stwierdzenie przejścia własności nieruchomości lub ich części, o których mowa w ust. 1, następuje w drodze decyzji właściwego miejscowo wojewody, wydanej na wniosek gminy żydowskiej lub Związku Gmin.

Art. 30. 1. Na wniosek gminy żydowskiej lub Związku Gmin wszczyna się postępowanie, zwane dalej „postępowaniem regulacyjnym”, w przedmiocie przeniesienia na rzecz gminy żydowskiej lub Związku Gmin własności nieruchomości lub ich części przejętych przez Państwo, a które w dniu 1 września 1939 r. były własnością gmin żydowskich lub innych wyznaniowych żydowskich osób prawnych, działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli:

- 1) w tym dniu znajdowały się na nich cmentarze żydowskie lub synagogi,
- 2) w dniu wejścia w życie ustawy znajdują się na nich budynki stanowiące uprzednio siedziby gmin żydowskich oraz budynki służące uprzednio celom kultu religijnego, działalności oświatowo-wychowawczej i charytatywno-opiekuńczej.

2. Na wniosek określony w ust. 1 wszczyna się również postępowanie regulacyjne w przedmiocie przekazania własności nieruchomości lub ich części, stanowiących na Ziemiach Zachodnich i Północnych w dniu 30 stycznia 1933 r. własność gmin synagogałnych, działających na podstawie tytułu II ustawy z dnia 23 lipca 1847 r. o stosunkach Żydów (Zbiór ustaw pruskich Nr 30), i innych wyznaniowych żydowskich osób prawnych lub nieruchomości i ich części, których stan prawny nie jest ustalony:

- 1) jeżeli w dniu 30 stycznia 1933 r. znajdowały się na nich cmentarze żydowskie lub synagogi,
- 2) które stanowiły uprzednio siedziby gmin synagogałnych w miejscowościach będących w dniu wejścia w życie ustawy siedzibami gmin żydowskich,
- 3) w celu przywrócenia kultu religijnego, działalności oświatowo-wychowawczej i charytatywno-opiekuńczej.

3. Majątek nieruchomy przekazany na własność gminie w trybie ustawy z dnia 10 maja 1990 r. — Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 32, poz. 191, Nr 43, poz. 253 i Nr 92, poz. 541, z 1991 r. Nr 34, poz. 151, z 1992 r. Nr 6, poz. 20, z 1993 r. Nr 40, poz. 180, z 1994 r. Nr 1, poz. 3 i Nr 65, poz. 285, z 1996 r. Nr 23, poz. 102 i Nr 106, poz. 496 oraz z 1997 r. Nr 9, poz. 43) podlega postępowaniu, o którym mowa w ust. 1 i 2.

4. Regulacje, o których mowa w ust. 1 i 2, nie mogą naruszać praw nabytych przez osoby trzecie.

Art. 31. 1. W odniesieniu do nieruchomości określonych w art. 30 ust. 1 regulacja może polegać, z zastrzeżeniem ust. 2, na:

- 1) przeniesieniu własności nieruchomości lub ich części,
- 2) przyznaniu odpowiedniej nieruchomości zamiennej, gdyby przeniesienie własności natrafiło na trudne do przewyciężenia przeszkody,
- 3) przyznaniu odszkodowania ustalonego według przepisów o wywłaszczeniu nieruchomości, w razie niemożności dokonania regulacji przewidzianych w pkt 1 i 2.

2. W odniesieniu do cmentarzy żydowskich oraz nieruchomości określonych w art. 30 ust. 2 regulacja może polegać wyłącznie na przekazaniu nieruchomości lub ich części. W razie niemożności dokonania takiej regulacji postępowanie podlega umorzeniu.

Art. 32. 1. Postępowanie regulacyjne, o którym mowa w art. 30, przeprowadza Komisja Regulacyjna do Spraw Gmin Wyznaniowych Żydowskich, zwana dalej „Komisją”, złożona z przedstawicieli wyznaczonych w równej liczbie przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Zarząd Związku Gmin.

2. Uczestnikami postępowania regulacyjnego są, oprócz wnioskodawcy, wszystkie zainteresowane jednostki państwowe, samorządowe i wyznaniowe.

3. Wnioski w sprawie wszczęcia postępowania regulacyjnego zgłasza się w terminie pięciu lat od dnia wejścia w życie ustawy. Roszczenia nie zgłoszone w tym terminie wygasają.

4. Postępowanie sądowe lub administracyjne dotyczące nieruchomości, o których mowa w art. 30, ulega zawieszeniu, a sądy oraz organy administracji rządowej i samorządowej przekazują ich akta do Komisji Regulacyjnej.

5. Komisja rozpatruje sprawy w zespołach orzekających, w których skład wchodzi po dwóch członków spośród wyznaczonych przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Zarząd Związku Gmin.

6. Postępowanie regulacyjne jest wolne od opłat.

7. Liczebność Komisji, szczegółowy tryb postępowania regulacyjnego oraz wynagrodzenie dla członków Komisji i personelu pomocniczego określi Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji w porozumieniu z Zarządem Związku Gmin.

Art. 33. 1. Zespół orzekający po otrzymaniu wniosku o wszczęcie postępowania regulacyjnego bada, czy jest ono dopuszczalne, a wniosek niedopuszczalny odrzuca.

2. Uczestnicy postępowania mogą zawrzeć ugody przed zespołem orzekającym. Jeżeli ugoda nie została

zawarta, zespół wydaje orzeczenie. Ugody i orzeczenia mają moc sądowych tytułów egzekucyjnych.

3. Orzeczenia uwzględniające wnioszek, jak i ugody zawarte przed zespołem orzekającym powinny określać:

- 1) stan prawny nieruchomości,
- 2) związane z tym stanem obowiązki uczestników postępowania, a w szczególności obowiązek wydania w oznaczonym terminie nieruchomości, jeżeli nie znajduje się ona we władaniu wnioskodawcy,
- 3) w razie przyznania odszkodowania, obowiązek i termin zapłaty należnej z tego tytułu kwoty.

4. Orzeczenie jak i ugoda stanowią podstawę do dokonania wpisów w księgach wieczystych i w ewidencji gruntów.

5. Od orzeczenia zespołu orzekającego nie przysługuje odwołanie.

6. Rada Ministrów, w drodze rozporządzenia, określi, z mienia których państwowych jednostek organizacyjnych lub jednostek samorządu terytorialnego może być wyłączona nieruchomość w celu jej przekazania jako nieruchomość zamienna lub na którą państwową jednostkę organizacyjną może być nałożony obowiązek zapłaty odszkodowania.

Art. 34. 1. Jeżeli zespół orzekający lub Komisja w jej pełnym składzie nie uzgodni orzeczenia, zawiadamia o tym pisemnie uczestników postępowania regulacyjnego.

2. Uczestnicy postępowania regulacyjnego mogą w terminie sześciu miesięcy od otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 1, wystąpić o podjęcie zawieszono postępowania sądowego lub administracyjnego, a jeżeli nie było ono wszczęte — wystąpić na drogę sądową pod rygorem wygaśnięcia roszczenia. Przy rozpoznawaniu sprawy sąd stosuje zasady określone w art. 31.

Art. 35. Przejście własności nieruchomości lub ich części, o których mowa w art. 29 i 30, oraz wynikające z niego wpisy do ksiąg wieczystych i ich zakładanie są wolne od podatków i opłat związanych z tym przejściem.

Art. 36. Traci moc rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 14 października 1927 r. o uporządkowaniu stanu prawnego w organizacji gmin wyznaniowych żydowskich na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej z wyjątkiem województwa śląskiego (Dz. U. z 1928 r. Nr 52, poz. 500 i z 1945 r. Nr 48, poz. 271) oraz wszelkie inne przepisy dotyczące spraw unormowanych w ustawie.

Art. 37. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej: *A. Kwaśniewski*

Załącznik do ustawy z dnia 20 lutego 1997 r.
(poz. 251)

WYKAZ GMIN WYZNANIOWYCH ŻYDOWSKICH POSIADAJĄCYCH OSOBOWOŚĆ PRAWNĄ

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Bielsku-Białej

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Gdańsku

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Katowicach

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Krakowie

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Legnicy

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Łodzi

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Szczecinie

Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie

Gmina Wyznaniowa Żydowska we Wrocławiu.